

DOI 10.32782/2786-9156.109.1.83-98
УДК 343.985

Пупинін О. М., аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)

e-mail: alex1974pan@i.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5690-6552>

Кривонос М. В., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)

e-mail: krivonosmv@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5252-0663>

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ НА ПРЕДМЕТ УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИМОГ, ЩО ПРЕД'ЯВЛЯЮТЬСЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНИХ ЗАКУПОК ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

У статті, на підставі аналізу судової практики Європейського суду з прав людини, судів України з розгляду кримінальних проваджень, узагальнено вимоги до проведення оперативних закупок як форми контролю за вчиненням злочину, їх процесуального оформлення та використання в якості доказів у кримінальному судочинстві.

Виокремлено типові помилки, які допускають співробітники правоохоронних органів при проведенні оперативних закупок та їх процесуальному оформленні, що призводить до порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, визнання судами їх результатів недопустимими доказами, та, як наслідок, ухвалення виправдувальних вироків. А саме, підбурювання особи до вчинення злочину; процесуальні порушення порядку отримання доказів; не відображення у матеріалах кримінального провадження інформації щодо походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину; відсутність у матеріалах справи постанови прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину; протокол помітки грошових купюр складено не уповноваженою особою (оперативним працівником без відповідного доручення слідчого); до матеріалів кримінального провадження не долучено доказів щодо походження коштів для проведення оперативної закупки; невідкриття стороні захисту відповідно до статті 290 КПК України процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД та інші. Наведені порушення негативно впливають на результати оперативних розробок, призводять до марних витрат часу, засобів та коштів державного бюджету. Наведено позиції щодо правил оцінки електронного доказу при розгляді матеріалів кримінального провадження в судовому засіданні. Узагальнено вимоги до проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, його процесуального оформлення та використання як доказів у кримінальному судочинстві.

Ключові слова: кримінальне провадження, негласні слідчі (розшукові) дії, контроль за вчиненням злочину, оперативна закупка, оперативно-розшукова справа, судова практика, докази, електронний доказ.

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія російської федерації внесла зміни і до ринку товарів, обіг яких обмежений чи заборонений чинним законодавством. Ведення активних бойових дій призвело до появи значної кількості втраченої та необлікованої трофейної зброї і боєприпасів, частина з якої потрапляє до рук злочинців, що призвело до значного збільшення, поряд з існуючим ринком незаконного збуту наркотичних засобів, ринку нелегальної зброї. Почали створюватися спеціалізовані сайти та телеграм канали, що спеціалізуються на незаконному продажі

вогнепальної зброї, збільшилась кількість організованих злочинних груп, які почали займатися незаконним збутом стрілецької зброї та боєприпасів.

Одним із основних та дієвих заходів при документуванні протиправної діяльності осіб та груп, у тому числі організованих, які займаються незаконним збутом товарів, обіг яких обмежений чи заборонений чинним законодавством є – проведення негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої ст. 271 КПК України, контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки [1, с. 53].

Проте помилки, які допускають працівники правоохоронних органів при проведенні оперативних закупок та їх процесуальному оформленні, призводять до визнання судами їх результатів недопустимими доказами. Як наслідок – ухвалення виправдувальних вироків, негативний вплив на профілактику злочинності, марні витратами часу, засобів та коштів державного бюджету.

Тому у статті з урахуванням правових позицій, що містяться в рішеннях Європейського суду з прав людини та судів України з розгляду кримінальних проваджень, узагальнено вимоги до проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативних закупок, їх процесуального оформлення та використання як доказів у кримінальному судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками різні аспекти теоретико-прикладних засад підготовки та тактики проведення оперативної закупки як оперативно-розшукового засобу та негласної слідчої (розшукової) дії були предметом наукових досліджень вітчизняних учених, зокрема О.П. Бабікова, Б.І. Бараненка, К.Л. Бугайчука, Д.В. Головіна, О.М. Дроздова, В.А. Колесника, С.С. Кудінова, В.В. Лисенка, Д.І. Никифорчука, М.А. Погорецького, Т.Г. Щурата та інших.

Проте, аналіз судової практики Європейського суду з прав людини, судів України з розгляду кримінальних проваджень свідчить про те, що правоохоронні органи допускають низку помилок при організації та проведенні оперативних закупок, а також процесуальному оформленні їх результатів, що призводять до порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, визнання судами їх результатів недопустимими доказами. Узагальнення вимог щодо проведення оперативних закупок, їх процесуального оформлення та використання як доказів у кримінальному судочинстві й визначає *актуальність обраної тематики*.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення типових помилок, які допускають працівники правоохоронних органів при проведенні оперативних закупок, їх процесуальному оформленні, використанні отриманих фактичних даних як доказів у кримінальному провадженні, та узагальнення вимог, що пред'являються до проведення оперативних закупок, як форми контролю за вчиненням злочину. Означений науковий пошук здійснено на основі аналізу рішень Європейського суду з прав людини та судів України.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи рішення Європейського суду з прав людини (далі по тексту – ЄСПЛ) та національних судів щодо використання результатів контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки в якості доказу у кримінальному судочинстві, ми можемо констатувати наявність *системних помилок*, які допускають співробітники правоохоронних органів при проведенні та оформленні результатів цієї процесуальної дії та використанні їх матеріалів в якості доказів протиправної діяльності окремих осіб та груп.

Так, одним із перших судових рішень ЄСПЛ, де було констатовано порушення п. 1 ст. 6 Конвенції в частині підбурювання (провокації) до вчинення злочину правоохоронними органами і, як наслідок, порушення права на справедливий судовий розгляд [2], є рішення «Тайшейро (Таксейра) де Каштро проти Португалії» (Teixeira de

Castro v. Portugal) №44/1997/828/1034 від 09 червня 1998 року [3]. Згідно обставин справи, поліцейські під прикриттям придбали у заявника наркотичні засоби. При цьому, за твердженнями останнього він не має судимості і ніколи б не вчинив злочин, якби не було втручання агентів поліції, які його спровокували [1, с. 54].

ЄСПЛ у п. 38 цього рішення вказав на відсутність підтвердження того, що дії поліцейських були частиною операції по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, яка була санкціонована і проводилась під контролем суду. Були *відсутні докази на підтвердження торгівлі наркотичними засобами* (курсив тут і далі наш – ОП, МК) (особа не мала судимості; щодо неї попередньо не було розпочато жодного розслідування; не було інформації про те, що ця особа є схильною до вчинення злочину або готує його; особа не зберігала наркотичні засоби за місцем проживання, а отримала їх від третьої особи, яка, у свою чергу, отримала їх від іншої особи; на момент затримання особа мала при собі таку кількість речовини, яку намагалися придбати співробітники поліції, з метою спровокувати його на вчинення злочину; обвинувачення базувалося на свідченнях двох поліцейських).

У висновку ЄСПЛ зазначив, що своїми діями поліцейські підбурили особу до вчинення злочину, і що без їхнього втручання його би не було скоєно. Суспільний інтерес не може виправдати використання доказів, отриманих у результаті підбурювання з боку поліції [2].

З цього рішення по суті почалось формування правової позиції ЄСПЛ щодо питання підбурювання (провокації) до вчинення злочину.

До аналогічних за змістом висновків щодо порушень пункту 1 статті 6 Конвенції дійшов ЄСПЛ у рішеннях: Ваньян проти Росії (Vanyan v. Russia) № 53203/99 від 15 грудня 2005 року [4], «Худобін проти Росії» (Khudobin v. Russia) № 59696/00 від 26 жовтня 2006 року [5], Малінінас проти Литви (Malininas v. Lithuania) № 10071/04 від 01 липня 2008 року [6], Барак Хан проти Туреччини (Burak Hun v. Turkey) № 17570/04 від 15 грудня 2009 року [7], Веселов та інші проти Росії (Veselov and Others v. Russia) № 23200/10, 24009/07, 556/10 від 02 жовтня 2012 року [8], Сепіл проти Туреччини (Sepil v. Turkey) № 17711/07 від 12 листопада 2013 року [9], Лагутін та ін. проти Росії (Lagutin and other v. Russia) № 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09 від 24 квітня 2014 року [10].

«Таким чином, з урахуванням правових позицій, що містяться в рішеннях Європейського суду з прав людини, можемо узагальнити вимоги щодо проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки.

По-перше, слід уникати провокації (підбурювання) особи до вчинення злочину з метою його подальшого викриття.

По-друге, інформація, отримана за результатами проведеної оперативної закупки, не повинна бути єдиним доказом, на якому ґрунтується обвинувачення.

По-третє, перед прийняттям рішення про проведення оперативної закупки правоохоронні органи повинні отримати докази на підтвердження того, що конкретна особа дійсно займається збутом заборонених товарів.

По-четверте, оперативна закупка повинна проводитись з дозволу та під контролем суду або прокурора» [1, с. 54].

Отже, вищевказані правові позиції Європейського суду з прав людини, щодо проведення оперативних закупок, повинні враховуватися судами України як джерело права.

Вироком Ленінського районного суду м. Полтави від 12 серпня 2015 року у справі № 553/1018/15-к (провадження № 1-кп/553/97/2015) особу визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України та призначено покарання у виді 6 років позбавлення волі. Доказами вини особи були

матеріали двох оперативних закупок особливо небезпечного наркотичного засобу канабісу. При цьому – першу оперативну закупку було проведено як оперативно-розшуковий захід в рамках оперативно-розшукової справи до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі по тексту – ЄРДР), а другу – як негласну слідчу (розшукову) дію (далі по тексту – НСРД) – контроль за вчиненням злочину в рамках відкритого кримінального провадження за ч. 2 ст. 307 КК України. Не погодившись з рішенням суду першої інстанції, стороною захисту подано апеляційну скаргу [11].

Ухвалою Апеляційного суду Полтавської області від 03 листопада 2015 у справі № 553/1018/15-к вирок Ленінського районного суду м. Полтави від 12.08.2015 скасовано, а кримінальне провадження закрито через *не встановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпання можливостей їх отримання* (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України). При обґрунтуванні визнання недопустимими доказами матеріалів оперативної закупки наркотичного засобу, проведеної в рамках оперативно-розшукової справи суд посилався на положення ч.6 ст. 246 КПК України, де зазначено, що *проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи та положення п.1 ч.1 ст. 251 КПК України, де одним з обов'язкових реквізитів постанови про проведення негласної слідчої (розшукової) дії є найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер* [12]. При обґрунтуванні визнання недопустимими доказами матеріалів НСРД – контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки суд зазначив, що *в матеріалах справи відсутня постанова прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину* [14]; *протокол помітки грошових купюр складено не уповноваженою особою (оперативним працівником без відповідного доручення слідчого); до матеріалів кримінального провадження не долучено доказів щодо походження коштів для проведення оперативної закупки.*

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 12 травня 2016 року у справі 553/1018/15-к не прийняв до уваги доводи прокурора, який у касаційній скарзі вказував, що оперативна закупка проводилась до внесення відомостей про злочин до ЄРДР, що відповідає положенням Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо прав оперативних підрозділів на проведення оперативних закупок у рамках оперативно-розшукових справ та залишив рішення суду апеляційної інстанції без зміни. При прийнятті рішення сформульована правова позиція про те, що *«оперативна закупка наркотичних засобів може проводитись лише у разі внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань, за постановою прокурора, уповноваженою на те особою слідчим або оперативним працівником лише при наявності відповідного доручення на це слідчого»* [13].

Зазначена у справі 553/1018/15-к правова позиція була використана судами першої інстанції при вирішенні питання про визнання недопустимими доказами матеріалів оперативних закупок, які проводились в рамках оперативно-розшукових справ, зокрема у вироках Корецького районного суду Рівненської області від 17 вересня 2021 року (справа № 557/1109/18) [15], Іванічівського районного суду Волинської області від 09 серпня 2022 року (справа № 154/2165/21) [16], Вінницького міського суду Вінницької області від 21 березня 2024 року (справа №127/17475/18) [17], Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 09 вересня 2024 року (справа № 308/3607/18) [18] та інших.

Луцьким міськрайонним судом Волинської області у вирокі від 12 травня 2020 року у справі № 159/2202/19 констатовано *факт підбурювання особи до вчинення злочину*, що призвело до визнання матеріалів оперативної закупки недопустимим доказом та

виправдання звинуваченого. Суд визнав провокацією «неодноразові наполегливі дзвінки особи «закупного» обвинуваченому з проханням щось йому продати, з нагадуванням про наявність боргу з його сторони». При цьому в матеріалах кримінального провадження факту збуту заборонених товарів іншим особам встановлено не було [19].

Ленінським районним судом м. Полтави у вироку від 22 січня 2019 року у справі № 553/3317/17 [20], Автозаводським районним судом м. Кременчука у вироку від 25 лютого 2019 року у справі № 524/9881/17 [21], Ужгородським міськрайонним судом Закарпатської області у вироку від 19 червня 2020 року у справі № 308/11885/15-к [22] констатовано наступне, «обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення не може ґрунтуватися на єдиному у справі доказі, яким є результатом оперативної закупки», що є порушенням п. 1 ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд).

Також співробітники правоохоронних органів допускають помилки при складанні протоколів за результатами контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, що є порушенням ст. ст. 104, 252 КПК України.

Так, у вироку Чортківського районного суду Тернопільської області від 15 січня 2021 року у справі № 608/1293/18 суд вказує на порушення ч.1 ст. 252 та ч.1 ст. 104 КПК України, а саме «не вказано ким та які технічні засоби фіксації було встановлено на закупника; не зазначено назву та технічні характеристики даного обладнання; не зазначено маршруту руху закупника; не вказано присутніх при цих діях осіб» [23].

Аналогічні порушення процесуальних норм зафіксовано у вироку Веселинівського районного суду Миколаївської області від 17 листопада 2020 року у справі № 472/475/15-к [24] та у вироку Ірпінського міського суду Київської області від 14 квітня 2023 року у справі № 367/6225/17 [25].

За схожих обставин суди також констатують **процесуальні порушення порядку отримання доказів**. Наприклад, в порушенні ст. 41 КПК України мають місце факти «проведення співробітниками оперативних підрозділів окремих процесуальних дій за їх власною ініціативою, що виходить за межі наданих їм повноважень у дорученні слідчого, прокурора; здійснення процесуальних дій у кримінальному провадженні без письмового доручення слідчого» та інші.

Як приклад, у вироках Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 09 квітня 2019 року у справі № 644/3637/17 [26] та Веселинівського районного суду Миколаївської області від 17 листопада 2020 року у справі № 472/475/15-к [27], судами зазначено, що «співробітниками оперативного підрозділу під час проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки використовувалися заздалегідь ідентифіковані (помічені) гроші, які, відповідно до частини 1 статті 273 КПК України, можуть використовуватися виключно за рішенням керівника органу досудового розслідування або прокурора», проте в матеріалах кримінального провадження відсутня інформація, що таке рішення приймалося уповноваженою особою.

У вироку Городищенського районного суду Черкаської області від 28 листопада 2019 року у справі № 710/12/15-к, «недопустимим доказом визнано протокол добровільної видачі закупником придбаної під час оперативної закупки забороненої до вільного обігу речовини, оскільки його було складено працівником оперативного підрозділу без письмового доручення слідчого» [28].

У вироку Роздільнянського районного суду Одеської області від 18 червня 2021 року у справі № 511/650/19 вказано, що «оперативний працівник залучався до проведення оперативної закупки без доручення письмового слідчого» [29].

Нерідко при проведенні НСРД в рамках документування протиправної діяльності окремих осіб чи груп (груп осіб, що діють за попередньою змовою, організованих

груп або злочинних організацій, що займаються незаконним збутом товарів, обіг яких обмежений чи заборонений чинним законодавством), отримують докази злочинної діяльності іншої або інших осіб, стосовно яких дозвіл на проведення НСРД не було отримано. В цій ситуації, для можливості використання в іншому кримінальному провадженні результатів НСРД, що стосуються осіб, щодо яких дозвіл на їх проведення не отримувався, відповідно до ч.1 ст. 257 КПК України та п. п. 4.3.1., 4.3.2. «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [30] необхідна окрема ухвала слідчого судді. За відсутності такої ухвали результати НСРД будуть визнані недопустимим доказом, що знайшло відображення у постанові Верховного суду України від 21 березня 2018 року у справі № 751/7177/14 [31].

Наступні недоліки, пов'язані з *не відображенням у матеріалах кримінального провадження інформації щодо походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину.*

Так, у постанові Верховного Суду від 01 липня 2020 року у справі № 643/10749/14-к колегією суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду зазначено: «відповідно до п. 2.10 «Інструкції про порядок оперативної закупівлі наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів», затвердженої наказом МВС України № 023/0134 для проведення оперативної закупівлі використовуються грошові кошти СБУ, МВС України та інші засоби. Їх отримання і використання здійснюється у відповідності з відомчими нормативними актами СБУ та МВС України». *Відсутність корінця платіжного доручення, який би свідчив про видачу коштів спеціального призначення для проведення оперативної закупки є грубим порушенням кримінально-процесуального законодавства, а матеріали оперативної закупки недопустимим доказом* [32].

Правова позиція Верховного Суду, викладена у рішенні від 01 липня 2020 року у справі № 643/10749/14-к, була врахована судами першої інстанції. Так, у вироках Оболонського районного суду м. Києва від 17 січня 2022 року у справі № 756/9253/15-к [33], Володимирецького районного суду Рівненської області від 06 жовтня 2022 року у справі № 556/1600/18 [34], Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 29 червня 2023 року у справі № 686/19363/20 [35] матеріали оперативних закупок було визнано недопустимими доказами, а осіб, обвинувачених у справі, виправдано.

Трохи згодом у постанові від 25 вересня 2023 року у справі № 208/2160/18 об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначила наступне: «У Верховному Суді висловлені дві протилежні правові позиції щодо оцінки доказів на предмет їх допустимості в разі відсутності в матеріалах кримінального провадження «корінця платіжного доручення» як документа на підтвердження легітимності використаних правоохоронними органами грошових коштів під час оперативної закупки, проведеної з використанням грошових коштів зі спеціальних фондів правоохоронних органів.

У постановках колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 липня 2022 року (справа № 758/14965/14-к, провадження № 51-3876км21) та від 31 січня 2023 року (справа № 761/34884/15-к, провадження № 51-1742км22) йдеться про те, що належним підтвердженням легітимності грошових коштів, які використовуються під час оперативної закупки, є саме «корінець платіжного доручення», виданого відповідною фінансовою установою, який свідчить про видачу працівникам правоохоронних органів видатків спеціального призначення у кримінальному провадженні, та авансові звіти про використання коштів. Його відсутність у матеріалах кримінального провадження є грубим порушенням кримінального процесуального законодавства.

Аналогічна позиція зазначена, зокрема, у постановках колегії суддів Другої судової палати від 17 листопада 2020 року (справа № 459/1786/17, провадження № 51-3612км20) та Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 01 липня 2022 року (справа № 643/10749/14-к, провадження № 51-2273км20).

Водночас у постановках колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 13 вересня 2022 року (справа № 740/3630/20, провадження № 51-119км22) та Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 16 лютого 2022 року (справа № 613/1306/13-к, провадження № 51-3518км21) Суд виходив із того, що для підтвердження законності джерела походження грошових коштів, виділених для проведення оперативної закупки, достатньо наявних у матеріалах кримінального провадження інших документів, зокрема таких, як: довідка про видачу коштів за видатками спеціального призначення; протокол огляду, помітки та видачі грошових коштів з фіксацією серій і номерів купюр» [36].

У правових висновках, об'єднана палата Верховного Суду зазначила, що у матеріалах кримінального провадження має бути відображена інформація про джерело походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину у виді оперативної закупки, але відсутність у матеріалах справи «корінця платіжного доручення» про видачу працівникам правоохоронних органів грошових коштів як видатків спеціального призначення та авансового звіту про використання коштів не є істотним порушенням вимог КПК України і має бути оцінена в контексті перевірки доводів сторони захисту про провокування злочину, у всій сукупності представлених доказів [36].

Найбільш поширеною та суттєвою помилкою є *невідкриття сторони захисту відповідно до статті 290 КПК України процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД*.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 751/7557/15-к виклала правовий висновок, відповідно до якого «процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД (ухвали, постанови, клопотання) і яких не було відкрито сторони захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, оскільки їх тоді не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи не було розсекречено на момент відкриття стороною обвинувачення матеріалів кримінального провадження), можуть бути відкриті іншій стороні, але суд не має допустити відомості, що містяться в цих матеріалах кримінального провадження, як докази» [37].

Враховуючи те, що *постанови прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину у виді оперативної закупки не було розсекречено та відкрито сторони захисту*, у вироках Дергачівського районного суду Харківської області від 25 січня 2019 року у справі № 619/2303/15-к [38], Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 14 березня 2019 року у справі № 584/999/17 [39], Машівського районного суду Полтавської області від 26 червня 2019 року у справі № 540/117/16-к [40] тощо, матеріали оперативних закупок було визнано недопустимими доказами, а обвинувачених виправдано.

16 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду у справі № 640/6847/15-к змінила правову позицію суду, викладену у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 751/7557/15-к, та зазначила наступне:

«1. Якщо сторона обвинувачення під час досудового розслідування своєчасно вжила всі необхідні та залежні від неї заходи, спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД, однак такі документи не були розсекречені з причин, що не залежали від волі і процесуальної поведінки прокурора,

то суд не може автоматично визнавати протоколи НСРД недопустимими доказами з мотивів невідкриття процесуальних документів, якими санкціоноване їх проведення.

2. Процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД (ухвали, постанови, клопотання) та які на стадії досудового розслідування не було відкрито стороні захисту в порядку, передбаченому статтею 290 КПК України з тієї причини, що їх не було у розпорядженні сторони обвинувачення (процесуальні документи не були розсекречені на момент відкриття стороною обвинувачення матеріалів кримінального провадження), можуть бути відкриті іншій стороні під час розгляду справи у суді за умови своєчасного вжиття прокурором всіх необхідних заходів для їх отримання.

3. Якщо сторона обвинувачення не вжила необхідних та своєчасних заходів, що спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД і яких немає в її розпорядженні, то в такому випадку має місце порушення норм статті 290 КПК України.

4. Якщо у ході розгляду кримінального провадження у суді було задоволене повторне клопотання прокурора про розсекречення процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД, і розсекречено їх, то відповідні процесуальні документи як такі, що отримані стороною обвинувачення після передачі справи в суд, повинні бути відкриті згідно з частиною одинадцятою статті 290 КПК України.

5. Якщо процесуальні документи, які стали підставою для проведення НСРД, розсекречені під час судового розгляду, і сторона захисту у змагальному процесі могла довести перед судом свої аргументи щодо допустимості доказів, отриманих у результаті НСРД, в сукупності з оцінкою правової підстави для їх проведення, то суд повинен оцінити отримані докази та вирішити питання про їх допустимість.

6. У випадку розкриття процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД після передачі кримінального провадження до суду, суд зобов'язаний забезпечити стороні захисту достатній час та реальну можливість для доведення перед судом своєї позиції щодо належності та допустимості доказів, отриманих в результаті НСРД в комплексі із процесуальною підставою для проведення НСРД з метою реалізації принципу змагальності» [41].

Проте, непоодинокими є випадки, коли ні на стадії досудового розслідування, ні на етапі його завершення, до направлення обвинувального акта до суду, було відсутнє ініціювання щодо розсекречування процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД. У зв'язку з чим, використовуючи правовий висновок Великої Палати Верховного Суду у постанові від 16 жовтня 2019 року у справі № 640/6847/15-к, вироками Деражнянського районного суду Хмельницької області від 30 січня 2023 року у справі № 678/1099/18 [42], Приморського районного суду м. Одеси від 18 січня 2024 року у справі № 522/4773/14-к [43], Хмельницького міськрайонного суду від 25 березня 2024 року у справі № 678/502/20 [44] тощо, звинувачених було виправдано.

Враховуючи те, що важливими доказами при документуванні протиправної діяльності злочинних об'єднань, що займаються незаконним збутом товарів, обіг яких обмежений чи заборонений чинним законодавством є не тільки результати контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, а також результати фіксації розмов, переписки та дій членів таких об'єднань, фіксувати їх потрібно при проведенні комплексу НСРД, серед яких – аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, спостереження за особою, річчю або місцем тощо, результати яких,

фіксуються протоколами НСРД з додатками – технічними носіями інформації (DVD-дисками, USB-флеш-накопичувачами).

В окремих рішеннях судів першої інстанції технічні носії інформації не визнавались первинними носіями електронних документів НСРД, а результати НСРД допустимими доказами [45]. Проблема була вирішена у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к, в якій судом наведено правовий висновок щодо правил оцінки електронного доказу на предмет його допустимості:

«У частині 3 ст. 99 КПК законодавець визначив, що оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа ще і його відображення, якому надається таке ж значення як документу. При цьому відповідно до ч. 1 ст. 99 КПК документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, у тому числі матеріали звукозапису та електронні носії інформації.

Ототожнення електронного доказу як засобу доказування та матеріального носія такого документа є безпідставним, оскільки характерною рисою електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія.

Для виконання завдань кримінального провадження, з огляду на положення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», допустимість електронного документа як доказу не можна заперечувати винятково на підставі того, що він має електронну форму (ч. 2 ст. 8). Відповідно до ст. 7 цього Закону у випадку його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа. Один і той же електронний документ може існувати на різних носіях. Усі ідентичні за своїм змістом екземпляри електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнятися один від одного тільки часом і датою створення» [46].

Наведений правовий висновок Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду викладений у постанові від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к слід використовувати суддям під час оцінки електронного доказу на предмет його допустимості та відхилення аргументів сторони захисту щодо його недопустимості.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість узагальнити вимоги до проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, його процесуального оформлення та використання як доказів у кримінальному судочинстві:

1. Слід уникати провокації (підбурювання) особи на вчинення злочину з метою його подальшого викриття.

2. Відомості, отримані за результатами проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, не повинні бути єдиним доказом, на якому ґрунтується обвинувачення.

3. Перед прийняттям рішення про проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки правоохоронні органи повинні отримати докази на підтвердження того, що конкретна особа дійсно займається збутом заборонених товарів.

4. Оперативна закупка, як форма контролю за вчиненням злочину повинна проводитись з дозволу та під контролем прокурора та суду.

5. Оперативна закупка, як форма контролю за вчиненням злочину повинна проводитись після внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань в рамках кримінального провадження.

6. При складанні протоколів за результатами контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки необхідно дотримуватись вимог ст. 104, 252 КПК України.

7. Працівники оперативних підрозділів при проведенні контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки не повинні перевищувати надані в дорученні слідчого або прокурора процесуальні повноваження та здійснювали процесуальні дії за власною ініціативою.

8. При отриманні під час проведення НСРД доказів злочинної діяльності іншої або інших осіб, стосовно яких дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій не отримувався, в обов'язковому порядку звертатися за ухвалою слідчого судді про використання результатів вказаних НСРД стосовно цих осіб.

9. Матеріали кримінального провадження повинні містити документальне підтвердження легітимності коштів спеціального призначення, що використовувалися при проведенні контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки.

10. Сторона обвинувачення під час досудового розслідування повинна своєчасно вживати всіх необхідних заходів, спрямованих на розсекречення процесуальних документів, які стали підставою для проведення НСРД з метою їх відкриття стороні обвинувачення в передбачений законодавством термін.

11. При використанні як доказів електронних документів слід дотримуватись правового висновку Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, викладеного в постанові від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к.

Перспективою подальших наукових розробок є продовження досліджень щодо проведення НСРД при документуванні протиправної діяльності організованих злочинних об'єднань.

Використані джерела:

1. Пупинін О.М. Особливості проведення оперативних закупок у світлі рішень європейського суду з прав людини. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.)*; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. II. С. 53-55.

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Case of Teixeira de Castro v. Portugal: Judgment of 9 June 1998 № 44/1997/828/1034. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58193%22%7D>

4. Case of Vanyan v. Russia: Judgment of 15 December 2005 № 53203/99. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-150458%22%7D>

5. Case of Khudobin v. Russia: Judgment of 26 October 2006 № 59696/00. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77692%22%7D>

6. Case of Malininas v. Lithuania: Judgment of 1 July 2008 № 10071/04). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87223%22%7D>

7. Case of Burak Hun v. Turkey: Judgment of 15 December 2009 №17570/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-96228%22%7D>

8. Case of Veselov and Others v. Russia: Judgment of 2 October 2012 № 23200/10, 24009/07 and 556/10. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-113289%22%7D>

9. Case of Sepil v. Turkey: Judgment of 12 November 2013 № 17711/07. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-128037%22%7D>

10. Case of Lagutin and other v. Russia: Judgment of 24 April 2014 № 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 and 7451/09). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-142518%22%7D>

11. Вирок Ленінського районного суду м. Полтави від 12 серпня 2015 року по справі № 553/1018/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50225069>.

12. Ухвала Апеляційного суду Полтавської області від 03 листопада 2015 року по справі №553/1018/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53460730>

13. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 травня 2016 року по справі 553/1018/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57786990>.

14. Оперативна закупка наркотичних засобів може проводитись лише у разі внесення відомостей про злочин до ЄРДР при наявності доручення на це слідчого (ВССУ від 12 травня 2016 р. у справі № 553/1018/15-к). URL: https://protocol.ua/ua/vssu_operativna_zakupka_narkotichnih_zasobiv_moge_provoditis_lishe_u_razi_vnesennya_vidomostey_pro_zlochyn_do_erdr/

15. Вирок Корецького районного суду Рівненської області від 17 вересня 2021 року по справі № 557/1109/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99689720>.

16. Вирок Іванічівського районного суду Волинської області від 09 серпня 2022 року по справі № 154/2165/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105654617>.

17. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 21 березня 2024 року по справі №127/17475/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117813309>.

18. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 09 вересня 2024 року по справі № 308/3607/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121467071>.

19. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12 травня 2020 року по справі № 159/2202/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89188007>.

20. Вирок Ленінського районного суду м. Полтави від 22 січня 2019 року по справі № 553/3317/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79331667>.

21. Вирок Автозаводського районного суду м. Кременчука від 25 лютого 2019 року по справі № 524/9881/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80063080>.

22. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 19 червня 2020 року по справі № 308/11885/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89962869>.

23. Вирок Чортківського районного суду Тернопільської області від 15 січня 2021 року по справі № 608/1293/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94167621>.

24. Вирок Веселинівського районного суду Миколаївської області від 17 листопада 2020 року по справі № 472/475/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92907561>.

25. Вирок Ірпінського міського суду Київської області від 14 квітня 2023 року по справі № 367/6225/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110532949>.

26. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 09 квітня 2019 року по справі № 644/3637/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81056645>.

27. Вирок Веселинівського районного суду Миколаївської області від 17 листопада 2020 року по справі № 472/475/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92907561>.

28. Вирок Городищенського районного суду Черкаської області від 28 листопада 2019 року по справі № 710/12/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85948317>.

29. Вирок Роздільнянського районного суду Одеської області від 18 червня 2021 року по справі № 511/650/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97753206>.

30. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

31. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 березня 2018 року по справі № 751/7177/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72938764>.

32. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01 липня 2020 року по справі № 643/10749/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>.

33. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 17 січня 2022 року по справі № 756/9253/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102612349>.

34. Вирок Володимирецького районного суду Рівненської області від 06 жовтня 2022 року по справі № 556/1600/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106624236>.

35. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 29 червня 2023 року по справі № 686/19363/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111935100>.

36. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 вересня 2023 року по справі № 208/2160/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314>.

37. Постанова Велика Палата Верховного Суду від 16 січня 2019 року по справі № 751/7557/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79298340>.

38. Вирок Дергачівського районного суду Харківської області від 25 січня 2019 року по справі № 619/2303/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79418332>.

39. Вирок Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 14 березня 2019 року по справі № 584/999/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80433918>.

40. Вирок Машівського районного суду Полтавської області від 26 червня 2019 року по справі № 540/117/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82661670>.

41. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року по справі № 640/6847/15-к (Позиція ВП ВС щодо наслідків несвоєчасного розкриття документів НСРД у порядку ст. 290 КПК України). URL: <https://kma.court.gov.ua/sud4820/gromadyanam/1/nsrd>.

42. Вирок Деражнянського районного суду Хмельницької області від 30 січня 2023 року по справі № 678/1099/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108678165>.

43. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 18 січня 2024 року по справі № 522/4773/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116414142>.

44. Вирок Хмельницького міськрайонного суду від 25 березня 2024 року по справі № 678/502/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117939703>.

45. Вирок Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 21 травня 2021 року по справі 219/15096/18. URL: <https://opendatobot.ua/court/97115411-3c7b699a499dc425a075f94ceаз9e2c>

46. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 березня 2021 року по справі № 554/5090/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938>.

References:

1. Pupyryn, O.M. (2024). Osoblyvosti provedennia operatyvnykh zakupok u svitli rishen yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Peculiarities of operational procurement in the light of decisions of the European Court of Human Rights]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty – International and national security: theoretical and applied aspects: Materials of the VIII International scientific and practical conference.* (Vols. 2), (pp. 53–55). Dnipro: Dnipro State University of Internal Affairs. Retrieved from: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14418/1/13.pdf>. [in Ukrainian].

2. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv N 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii: Zakon Ukrainy vid 17 lypnia 1997 roku № 475/97-VR (1997) [On the ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the First Protocol and Protocols Nos. 2, 4, 7 and 11 to the Convention: Law of Ukraine of July 17, 1997 No. 475/97-VR]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukrainian].

3. Case of Teixeira de Castro v. Portugal: Judgment of 9 June 1998 № 44/1997/828/1034. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58193%22%5D%7D>. [in English].

4. Case of Vanyan v. Russia: Judgment of 15 December 2005 № 53203/99. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-150458%22%5D%7D>. [in English].

5. Case of Khudobin v. Russia: Judgment of 26 October 2006 № 59696/00. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77692%22%5D%7D>. [in English].

6. Case of Malininas v. Lithuania: Judgment of 1 July 2008 № 10071/04). Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87223%22%5D%7D>. [in English].

7. Case of Burak Hun v. Turkey: Judgment of 15 December 2009 № 17570/04. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-96228%22%5D%7D>. [in English].

8. Case of Veselov and Others v. Russia: Judgment of 2 October 2012 № 23200/10, 24009/07 and 556/10. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-113289%22%5D%7D>. [in English].

9. Case of Sepil v. Turkey: Judgment of 12 November 2013 № 17711/07. Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-128037%22%5D%7D>. [in French].

10. Case of Lagutin and other v. Russia: Judgment of 24 April 2014 № 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 and 7451/09). Retrieve from: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-142518%22%5D%7D>. [in English].

11. Vyrok Leninskoho raionnoho sudu m. Poltavy vid 12 serpnia 2015 roku po spravi № 553/1018/15-k (2015) [The verdict of the Leninsky District Court of Poltava of August 12, 2015 in case No. 553/1018/15-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50225069>. [in Ukrainian].

12. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Poltavskoi oblasti vid 03 lystopada 2015 roku po spravi №553/1018/15-k (2015) [Ruling of the Court of Appeal of Poltava region of November 03, 2015 in case No. 553/1018/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53460730>. [in Ukrainian].

13. Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 12 travnia 2016 roku po spravi 553/1018/15-k (2016) [Ruling of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases of May 12, 2016 in case 553/1018/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57786990>. [in Ukrainian].

14. Operatyvna zakupka narkotychnykh zasobiv mozhe provodytys lyshe u razi vnesennia vidomosti pro zlochyn do YeRDR pry naiavnosti doruchennia na tse slidchoho (VSSU vid 12 travnia 2016r. u spravi № 553/1018/15-k) (2016) [Operational purchase of narcotic drugs can be carried out only if information about the crime is entered into the URPTI and the investigator has an order to do so (High Specialized Court of Ukraine of May 12, 2016 in case No. 553/1018/15-к)]. Retrieved from: https://protocol.ua/ua/vssu_operativna_zakupka_narkotichnih_zasobiv_moge_provoditis_lishe_u_razi_vnesennya_vidomostey_pro_zlochyn_do_erdr [in Ukrainian].

15. Vyrok Koretskoho raionnoho sudu Rivnenskoï oblasti vid 17 veresnia 2021 roku po spravi № 557/1109/18 (2021) [The verdict of the Korets District Court of Rivne Region of September 17, 2021 in case No. 557/1109/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99689720>. [in Ukrainian].

16. Vyrok Ivanychivskoho raionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 09 serpnia 2022 roku po spravi № 154/2165/21 (2022) [The verdict of the Ivanychi District Court of Volyn Region of August 09, 2022 in case No. 154/2165/21]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105654617>. [in Ukrainian].

17. Vyrok Vinnytskoho miskoho sudu Vinnytskoi oblasti vid 21 bereznia 2024 roku po spravi №127/17475/18 (2024) [Judgment of the Vinnytsia City Court of Vinnytsia Region of March 21, 2024 in case No. 127/17475/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117813309>. [in Ukrainian].

18. Vyrok Uzhhorodskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 09 veresnia 2024 roku po spravi № 308/3607/18 (2024) [The verdict of the Uzhhorod City District Court of Transcarpathian region of September 09, 2024 in case No. 308/3607/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121467071>. [in Ukrainian].

19. Vyrok Lutskoho miskraionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 12 travnia 2020 roku po spravi № 159/2202/19 (2020) [The verdict of the Lutsk City District Court of Volyn Region of May 12, 2020 in case No. 159/2202/19]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89188007>. [in Ukrainian].

20. Vyrok Leninskoho raionnoho sudu m. Poltavy vid 22 sichnia 2019 roku po spravi № 553/3317/17 (2019) [The verdict of the Leninsky District Court of Poltava of January 22, 2019 in case No. 553/3317/17]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79331667>. [in Ukrainian].

21. Vyrok Avtozavodskoho raionnoho sudu m. Kremenchuka vid 25 liutoho 2019 roku po spravi № 524/9881/17 (2019) [The verdict of the Avtozavodskyyi District Court of Kremenchuk of February 25, 2019 in case No. 524/9881/17]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80063080>. [in Ukrainian].

22. Vyrok Uzhhorodskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 19 chervnia 2020 roku po spravi № 308/11885/15-k (2020) [The verdict of the Uzhhorod City District Court of Transcarpathian region of June 19, 2020 in case No. 308/11885/15-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89962869>. [in Ukrainian].

23. Vyrok Chortkivskoho raionnoho sudu Ternopilskoi oblasti vid 15 sichnia 2021 roku po spravi № 608/1293/18 (2021) [The verdict of the Chortkiv District Court of Ternopil Region of January 15, 2021 in case No. 608/1293/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94167621>. [in Ukrainian].

24. Vyrok Veselynivskoho raionnoho sudu Mykolaiivskoi oblasti vid 17 lystopada 2020 roku po spravi № 472/475/15-k (2020) [The verdict of the Veselynivskyyi District Court of Mykolaiv Region of November 17, 2020 in case No. 472/475/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92907561>. [in Ukrainian].

25. Vyrok Iripinskoho miskoho sudu Kyivskoi oblasti vid 14 kvitnia 2023 roku po spravi № 367/6225/17 (2023) [Judgment of the Irpin City Court of Kyiv Region of April 14, 2023 in case No. 367/6225/17]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110532949>. [in Ukrainian].
26. Vyrok Ordzhonikidzevskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 09 kvitnia 2019 roku po spravi № 644/3637/17 (2019) [Judgment of the Ordzhonikidze District Court of Kharkiv dated April 09, 2019 in case No. 644/3637/17]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81056645>. [in Ukrainian].
27. Vyrok Veselynivskoho raionnoho sudu Mykolaiivskoi oblasti vid 17 lystopada 2020 roku po spravi № 472/475/15-k (2020) [The verdict of the Veselynivskiy District Court of Mykolaiv Region of November 17, 2020 in case No. 472/475/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92907561>. [in Ukrainian].
28. Vyrok Horodyschenskoho raionnoho sudu Cherkaskoi oblasti vid 28 lystopada 2019 roku po spravi № 710/12/15-k (2019) [The verdict of the Horodyschenskiy District Court of Cherkasy region of November 28, 2019 in case No. 710/12/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85948317>. [in Ukrainian].
29. Vyrok Rozdilnianskoho raionnoho sudu Odeskoi oblasti vid 18 chervnia 2021 roku po spravi № 511/650/19 (2021) [The verdict of the Rozdilnyanskiy District Court of Odessa Region of June 18, 2021 in case No. 511/650/19]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97753206>. [in Ukrainian].
30. Pro zatverdzhennia Instruksii pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezultativ u kryminalnomu provadzhenni: Nakaz Heneralnoi prokuratury Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy, Sluzhby bezpeky Ukrainy, Administratsii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy, Ministerstva yustytsii Ukrainy vid 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (2012) [On approval of the Instruction on organization of covert investigative (detective) actions and use of their results in criminal proceedings: Order of the Prosecutor General's Office of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Security Service of Ukraine, Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine of November 16, 2012, No. 114/1042/516/1199/936/1687/5]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>. [in Ukrainian].
31. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 21 bereznia 2018 roku po spravi № 751/7177/14 (2018) [Resolution of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of March 21, 2018 in case No. 751/7177/14]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72938764>. [in Ukrainian].
32. Postanova kolehii suddiv Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 01 lypnia 2020 roku po spravi № 643/10749/14-k (2020) [Resolution of the Panel of Judges of the Third Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of July 01, 2020 in case No. 643/10749/14-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>. [in Ukrainian].
33. Vyrok Obolonskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 17 sichnia 2022 roku po spravi № 756/9253/15-k (2022) [Judgment of the Obolonskiy District Court of Kyiv dated January 17, 2022 in case No. 756/9253/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102612349>. [in Ukrainian].
34. Vyrok Volodymyretskeho raionnoho sudu Rivnenskoï oblasti vid 06 zhovtnia 2022 roku po spravi № 556/1600/18 (2022) [The verdict of the Volodymyrets District Court of Rivne region of October 06, 2022 in case No. 556/1600/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106624236>. [in Ukrainian].
35. Vyrok Khmelnytskoho miskraionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 29 chervnia 2023 roku po spravi № 686/19363/20 (2023) [Judgment of the Khmelnytskyi City District Court of Khmelnytskyi Oblast of 29 June 2023 in case No. 686/19363/20]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111935100>. [in Ukrainian].
36. Postanova Ob'iednanoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 25 veresnia 2023 roku po spravi № 208/2160/18 (2023) [Decision of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of 25 September 2023 in case No. 208/2160/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314>. [in Ukrainian].
37. Postanova Velyka Palata Verkhovnoho Sudu vid 16 sichnia 2019 roku po spravi № 751/7557/15-k (2019) [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of January 16,

2019 in case No. 751/7557/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79298340>. [in Ukrainian].

38. Vyrok Derhachivskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 25 sichnia 2019 roku po spravi № 619/2303/15-k (2019) [The verdict of the Dergachiv District Court of Kharkiv region of January 25, 2019 in case No. 619/2303/15-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79418332>. [in Ukrainian].

39. Vyrok Hlukhivskoho miskraionnoho sudu Sumskoi oblasti vid 14 bereznia 2019 roku po spravi № 584/999/17 (2019) [The verdict of the Hlukhiv City District Court of Sumy Region of March 14, 2019 in case No. 584/999/17]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80433918>. [in Ukrainian].

40. Vyrok Mashivskoho raionnoho sudu Poltavskoi oblasti vid 26 chervnia 2019 roku po spravi №540/117/16-k (2019) [The verdict of the Mashivka District Court of Poltava Region of June 26, 2019 in case No. 540/117/16-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82661670>. [in Ukrainian].

41. Postanova Velyka Palata Verkhovnoho Sudu vid 16 zhovtnia 2019 roku po spravi № 640/6847/15-k (2019) [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of October 16, 2019 in case No. 640/6847/15-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174578>. [in Ukrainian].

42. Vyrok Derazhnianskoho raionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 30 sichnia 2023 roku po spravi № 678/1099/18 (2023) [The verdict of the Derazhnyanskyi District Court of Khmelnytskyi region of 30 January 2023 in case No. 678/1099/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108678165>. [in Ukrainian].

43. Vyrok Prymorskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 18 sichnia 2024 roku po spravi № 522/4773/14-k (2024) [The verdict of the Prymorskyi District Court of Odesa of January 18, 2024 in case No. 522/4773/14-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116414142>. [in Ukrainian].

44. Vyrok Khmelnytskoho miskraionnoho sudu vid 25 bereznia 2024 roku po spravi № 678/502/20 (2024) [Judgment of the Khmelnytskyi City District Court of 25 March 2024 in case No. 678/502/20]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117939703>. [in Ukrainian].

45. Vyrok Artemivskoho miskraionnoho sudu Donetskoï oblasti vid 21 travnia 2021 po spravi 219/15096/18 (2021) [The verdict of the Artemivsk City District Court of Donetsk region of May 21, 2021 in case 219/15096/18]. Retrieved from: <https://opendatabot.ua/court/97115411-3c7b699a499d-c425a075f94cea3a9e2c>. [in Ukrainian].

46. Postanova Ob'iednanoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 29 bereznia 2021 roku po spravi № 554/5090/16-k (2021) [Decision of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of March 29, 2021 in case No. 554/5090/16-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 28.02.2025

Pupynin O., Postgraduate Student at the Department of Operational and Investigative Activities and Information Security, Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Kryvonos M., PhD in Law, Associate Professor, Professor at the Department of Administrative and Legal Disciplines of the Faculty № 2, Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE TO GENERALIZE THE REQUIREMENTS FOR OPERATIONAL PROCUREMENT AS A FORM OF CONTROL OVER THE COMMISSION OF A CRIME

Based on the analysis of the case law of the European Court of Human Rights and Ukrainian courts considering criminal proceedings, the article summarizes the requirements for conducting operational procurement as a form of control over the commission of a crime, their procedural formalization and use as evidence in criminal proceedings.

The author highlights the typical mistakes made by law enforcement officers in conducting operational procurement and its procedural formalization, which leads to violation of the Convention for the

Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, recognition of their results as inadmissible evidence by courts, and, as a result, acquittals. In particular, incitement of a person to commit a crime; procedural violations of the procedure for obtaining evidence; failure to reflect in the criminal proceedings information on the origin of the funds used to control the commission of a crime; absence of a prosecutor's decision to control the commission of a crime in the case file; the protocol for marking banknotes was drawn up by an unauthorized person (an operative without a corresponding order from the investigator); evidence of the The above violations negatively affect the results of operational developments and lead to wasted time, resources and state budget funds. The author provides positions on the rules for evaluating electronic evidence when considering criminal proceedings in court. The author summarizes the requirements for control over the commission of a crime in the form of an operational purchase, its procedural formalization and use as evidence in criminal proceedings.

Key words: criminal proceedings, covert investigative (detective) actions, control over the commission of a crime, operational procurement, operational investigation case, case law, evidence, electronic evidence.